Цана асобнага нумару 20 гр.

Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6 (Wileńska 12. m. 6)
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 га[дз]... дня, апрача сьвяточных
Адміністрацыя ад 9 да ...
Падпіска на адзін месяц з да[стаўкаю да] хаты 1 зл. 50 гр. Для заграні[цы] ... даражэй. Перамена адрэсу ...

Праца

Выходзіць два разы у тыдзень.

Непрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукаван. залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 гр. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№ 2 | Вільня, Серада 9-га лістапада 1927 г. | Год I

Аб Сойме і выбарах.

Апошнімі часамі жыцьцё ў Польшчы вельмі багата на тэатральныя эфэкты і нечаканасьці. Няпэўнасьць ні ў чым узьведзена урадам у сыстэму і праводзіцца надзвычай пасьлядоўна. Ніхто ня ведае, што будзе заўтра. Ясна, што гэта робіцца для рэзарыентацыі і дэзарганізацыі сваіх палітычных праціўнікаў. Гэтая сыстэма б'е асабліва і, можна сказаць, выключна тых, якія не вядуць, ня могуць вясьці ды ня могуць навет падумаць аб іншым спосабе палітычнай барацьбы, апрача парлямантарнай брэханіны і галасаваньняў, якіх палітычная дзеяльнасьць абмежавана тэрэнам парлямантарных саляў і кулуараў, або прадвыбарчага мітынгу; якія ня маюць ні далёкасяглых, далёкаідучых мэтаў і імкненьняў, а таму і сьмеласьці апэляваць да масаў і запраўды арганізоўваць іх. Для гэтых груп накшталт П. П. С., Эндэцыі і інш. гэты стан рэчаў сьмерці падобны. Гэтым папросту выбіваецца падстава іхняга існаваньня: яны пазбаўляюцца адзінай для іх магчымасьці, хутчэй відзімасьці, барацьбы.

Аднэй з чародных нечаканасьцяў (да якіх зрэшта ў Польшчы ўсе ўжо прывыклі) зьяўляецца сучасная „адстрочка" бюджэтнай сэсіі Сойму, якая пратрывала 8 мінут, да дня аканчаньня яго (Сойму) паўнамоцтваў.

Чакалі разгону, роспуску Сойму, вызначэньня новых выбараў, але ня гэткага адкладу. Факт гэты навет узбудзіў сумляваньні, ці адбудуцца выбары навет пасьля аканчаньня паўнамоцтваў Сойму і Сэнату ў акрэсьлены канстытуцыяй 3-х месячны тэрмін.

Як гэта можа стацца у канстытуцыйнай дзяржаве? На што гэта? — спытае можа зьдзіўлены чытач.

Зьдзіўленьне гэтае прайдзе, калі паслухаем, што адносна гэтага першага пытаньня ў вялізарных артыкулах адказвае ўся ўрадовая прэса. Вось, што кажа аб гэтым, хоць-бы для прыкладу, „Słowa".

„Арт. 26 мае дзьве магчымасьці: 1) прэзыдэнт па прапанове рады міністраў распускае Сойм да аканчаньня паўнамоцтваў (тады на аснове канстытуцыі выбары мусяць адбыцца ў працягу 90 дзён—*Рэд.*) — гэтая магчымасьць не адносіцца да сучаснага Сойму, бо Сойм адстрочаны да дня, у якім канчаюцца яго паўнамоцтвы, 2) прэзыдэнт разьвязвае Сойм па ўплыве яго паўнамоцтваў. І ўласьне тут час, у каторым прэзыдэнт павінен распусьціць Сойм, азначан прынамсі аднабакова; сказана, што прэзыдэнт разьвяжа Сойм і Сэнат „па ўплыве часу, на які яны выбраны", але ня сказана, як доўга „па ўплыве" гэтага часу, інакш кажучы з момантам, калі канчаюцца паўнамоцтвы Сойму, прэзыдэнт ужо нічым ня зьвязаны і можа разьвязаць палаты, калі палічыць (мамэнт—*Рэд.*)—падыходзячым, гэта значыць дзень пазьней, адзін месяц пазьней, або праз які небудзь іншы пэрыёд пасьля 28-га лістапада 1927 г.".

Іншыя ўрадовыя газэты кажуць навет аб годзе, або навет і двох. Вось вам і адказ на першае пытаньне.

Каб адказаць на другое пытаньне: „На што гэта?" — успомнім рэзультаты выбараў у самаўрады ўва ўсей Польшчы. Наступныя зьявішчы б'юць нам проста ў вочы: правал санацыі, сільныя, хоць і ўпаўшыя, уплывы эндэцыі і пяста, сільныя пазіцыі ППС і ня менш сільныя, а месцамі значна пераважаючыя, проста выцясьняючыя іншых, уплывы работніцка-сялянскага блёку. Усе вышэйуспомненыя групы, выявіўшыя паважныя ўплывы, ня маючы, апрача апошняй, далёка-бачных мэт і імкненьняў, ня здольны ў гэтых варунках, аб якіх мы казалі ўжо вышэй, да існаваньня. У гэтых варунках яны засуджаны на сьмерць. Створаная сітуацыя яшчэ больш завострыць гэтыя варункі.

А насьледкам гэтага зьвялічыцца, прысьпяшаецца развал усіх гэтых груп, які адбываецца ўжо на нашых вачох. Вось і адказ на апошняе пытаньне.

Гэткім чынам урад стварае об'ектыўныя варункі для развалу гэтых груп. Ен выігрывае і час для лепшай падгатоўкі выбараў, каб, разваліўшы, ўзалежніўшы ад сябе гэтыя групы, выкарыстаць іх уплывы для стварэньня пакорнага Сойму і гэткім чынам на пэўны, неабходны сабе час, відзімасьць парлямантарызму.

З гэтага ўсяго відаць, што выбары адбудуцца тады, калі скончыцца працэс развалу гэтых груп. Але ці ўдасца ўраду асягнуць гэткім чынам пажаданых для яго вынікаў пры выбарах, — гэта яшчэ пытаньне. Бо пытаньне таксама, ці ўдасца гэтым расколатым узалежненым ад ураду групам — захаваць свае ўплывы на масы.

Распачацьце сэсіі французскага парляманту.

Як у шмат краёх, і ў-ва Францыі распачалася бюджэтная сэсія парляманту. Тыя ўсе завастраючыяся адносіны паміж лявіцай і правіцай, якія маюць на мэце перадусім набліжаючыяся выбары, здаецца ня будуць мець вялікага ўплыву на бюджэтную працу парляманту. Здаецца, тутака Пуанкарэ добра падрыхтаваў грунт, і бюджэт яго будзе прыняты без усялякіх канфліктаў. Пуанкарэ ня толькі—слаўны ведай і працай фінансіст, але і—тонкі палітык, а перадусім—парлямантарны, з вялікай пашанай адносячыся да правоў дэмакратычнага парляманту і канстытуцыі краю. Яго „фінансавая дыктатура" ў краі, як ведама, аснавана не на якой фактычнай сіле, навет — не на парляманцкай большасьці, якую, як ведама, мае не яго партыя, але якраз—партыі яго праціўнікаў... Ен быў запрошаны на становішча такога прэм'ера-дыктатара—як сваімі партыйнымі прыхільнікамі, таксама і—сваімі палітычнымі ворагамі!.. Гэта—факт вельмі рэдкі ў парляманцкіх краёх, прынамсь у часах міру. Дык дзіва, што Пуанкарэ зьвяртаецца да парляманту з — далікатнымі, але і добра падрыхтаванымі згары—просьбамі, але не з якімі „загадамі", праўда, —дадаючы, што, калі яго „просьба", у разе яе важнасьці, ня будзе выканана, тады ён — выйдзе ў адстаўку... І гэта—дзее...

Таксама і цяпер,—Пуанкарэ зьвярнуўся да парляманту з просьбай, каб ён пераважна заняўся бюджэтам, ахвяруючы на усялякія інтэрпэляцыі толькі адзін дзень у тыдзень,— каб не адбіраць ні сабе ні ўраду часу на палітычную дыскусію, якая цяпер, у перадвыбарны час, можа страшэнна завастрыць адносіны ў парляманьце.. Парлямант згадзіўся на гэта, і першае паседжаньне яго прайшло амаль не цалком пад знакам бюджэтнай працы. Гэткім чынам бюджэт будзе прыняты да канца году.

Але, з свайго боку, тонкі палітык Пуанкарэ, даў выхад і перадвыбарным палітычным настроям радыкальна-сацыялістычнай лявіцы, якая пэўне-ж хацела заманіфэставаць перад лявіцова-настроеным насяленьнем краю —сваю незалежнасьць ад Пуанкарэ—у справах унутрана палітычных... Гэта—пэўна ж патрэбна было заманіфэставаць перад сваімі выбаршчыкамі! Дзеля таго на першым-жа гэтым паседжаньні палаты ўся лявіца, пачынаючы ад радыкалаў — большасьцю 40 галасоў — прыняла рэзалюцыю, трэбуючую звальненьня з вастрогу ўсіх тых камуністычных паслоў, якія адседжваюць судовую кару за „рэвалюцыйную прапаганду сярод войска". Гэтым радыкалы і сацыялісты маніфэстуюць сваю „шчырасьць налева", датаго-ж і—ня хочучы браць на сябе адказнасьці за рэпрэсіі проці вольнасьці пасольскага слова—з боку ўраду. Але справа — ў тым, што Пуанкарэ і гэта прадбачыў і заявіў згары ўжо, што пакідае заканадаўчай палаце (чытай: яе лявіцовай большасьці—радыкалаў і сацыялістаў)—свабоду пачыну і рашэньня ў справе пасаджаных у турму 4 камуністычных паслоў, дадаўшы, што ён з гэтай унутрана-палітычнай справы зусім ня мае рабіць так-званага — „габінэцкага пытаньня", ці—справы даверыя да ўраду ці яго адстаўкі...

Гэткім чынам паміж маючай большасьць у парляманьце лявіцай і фактычна ўрадуючай правіцай стварылася вельмі цікаўнае паразуменьне: правіца пакідае сабе тэхнічную працу перадусім у галіне дзяржаўнай гаспадаркі і фінансаў, лявіца — справы „прынцыпова дэмакратычнага кантролю над унутранай палітыкай", ці, прасьцей кажучы,—падрыхтоўку да прышлых выбараў... Ведама ж— пасьля, на выбарах,—абодва лягеры будуць біць адзін аднаго гэткім падзелам роляў, баронячыся аднвачасна ад закідаў праціўнікаў. Аб характэры прышлай выбарнай барацьбы дае якраз добрае паняцьце адозва выступіўшага з лявіцы дый перайшоўшага на бок Пуанкарэ павадыра радыкалаў Франкліна дэ-Буйена, які—б'е лявіцу за яе „здраду айчыны",—вонкавую на карысьць Нямеччыны, а ўнутраную — на карысьць камуністаў дый усялякіх „інтэрнацыяналаў"... Але, з другога боку, маніфэстацыя лявіцы—сацыялістычнай і паў-сацыялістычнае навет і радыкальна буржуазнай на карысьць камуністаў — даводзіць, што камуністычныя настроі ў краі — вельмі значныя.

Вось, якія агульныя вывады можна пакуль што зрабіць з першага паседжаньня францускага парляманту, якім распачалася 5 лістапада яго бюджэтная сэсія.

Як там з матурай.

Ня раз ужо і польская, а пераважна беларуская прэса разьбірала пытаньне аб наданьні матуры беларускім школам. Абгаварывалася пытаньне гэта з розных бакоў. Але ж з усей гэтай пісаніны відаць было, што адмову публічных правоў беларускім сярэднім школам урад абсноўвае на тым, што: 1) беларускія сярэднія школы стаяць на нізкім роўні ў сэньсе выпаўненьня праграмы навучаньня і 2) што беларускія школы зьяўляюцца „рассаднікам камунізму".

Што тычыцца апошняга аргумэнту — дык ён па крысе пачынае занепадаць пасьля таго, як стала высьвятляцца, што закід гэты зьяўляецца ня толькі беспадстаўным, але зусім ня сур'ёзным, проста сьмешным. Бо і праўда, як можа трымацца такі закід у працягу некалькіх гадоў, калі за ўвесь гэты час польскія ўлады бясьпечнасьці так старанна кішчаць усякія пачаткі камунізму і „камунізму" на нашых землях.

А між іншым мусім адзначыць, што за 8 гадоў існаваньня хоць-бы сабе Віленскай Беларускай Гімназіі ўлады—грамадзкае бясьпечнасьці — у Польшчы ня выкрылі ў ёй ані воднае праявы камуністычнай працы. І гэта ў той час, калі, судзячы па польскай прэсе, арыштоўваюцца камітэт за камітэтам камуністычнае прапаганды. Ня раз чытаеш у польскай прэсе, што гэтыя камуністычныя работнікі не пасьпеюць яшчэ распачаць працы, як апынаюцца ўжо на Лукішках, дзякуючы здатнасьці, як кажа тая-ж прэса, польскіх уладаў бясьпечнасьці. Цікава, чаму-ж тады спрытнасьць польскай паліцыі ня можа праявіцца да „камуністычнай працы" беларускіх сярэдніх школ, аб якой гаворыцца ўжо ў працягу некалькіх гадоў? Ці беларускія сярэднія школы карыстаюцца экстэрытарыяльнасьцю? Хіба што не, бо, калі навет пасольская нятыкальнасьць не зьяўляецца перашкодай у працы польскіх уладаў бясьпечнасьці — дык што-ж гаварыць аб беларускіх школах, аб гэтых зусім прыватных установах? І што-ж трэба канстатаваць, што да гэтага часу польская ўлада ня можа прывясьці ніводнага факту, на аснове якога можна было-бы абвінавачваць беларускія сярэднія школы ў пашырэньні „камунізму". Вось чаму закід № 2 пачынае траціць свой "raison d'être„ (сэнс існаваньня).

Што тычыцца першага закіду, гэта, што беларускія сярэднія школы знаходзяцца на ніжэйшым роўні, што да выкананьня праграмы — дык гэты закід застаецца важным у польскіх колах і надалей. Але аб ім мы яшчэ пагаворым. Цяпер-жа я хачу спыніцца на іншай справе, гэта адносна шкоднасьці для Польшчы таго факту, што беларускія сярэднія школы ня маюць правоў. Шкоднасьць гэтага факту ня раз ужо падкрэсьлівала польская прэса, асабліва „Kurjer Wileński". І зразумелая рэч, што шкода ў гэтым ёсьць: Паўстаюць ненармальныя адносіны паміж беларускай нацыянальнасьцяй і польскай, на якую беларусы глядзяць, як на ўпрывіляваную, моладзь наша мусіць пакідаць родны край, цягнучыся за вышэйшай асьветай заграніцу, дзе, як кажа той-жа „Kur. Wil.", набіраецца духу варожага да Польшчы; разам з тым край пазбаўляецца новых, маладых, творчых, асьвечаных беларускіх сіл. Усё гэта слушна; мы-б з свайго боку маглі дадаць яшчэ, што шкода для беларускай справы ёсьць і ў тым, што моладзь гэта, выехаўшы заграніцу або зусім не варочаецца назад (калі яна едзе на ўсход), або, калі і вернецца з чужымі дыплёмамі, дык ня можа ўзяцца за працу, бо-ж дыплёмы гэтыя польскай уладай не прызнаюцца. А настрыфікаваць іх вы думаеце лёгка? Ого, папрабуйце, пабачаце, што Вам скажуць трымаць польскую матуру перш за ўсё, а там можа ўжо толькі пачнуць з Вамі гутарыць аб настрыфікацыі (прызнаньні). Дык каму-ж найбольшая шкода ў гэтым, паляком ці беларусам? Ясна, што ў першую чаргу нам, беларусам, вось сэкрэт! А кожны хоць крыху грамадзка думаючы чалавек мусіць згадзіцца, што Польскай Дзяржаве, як такой ад гэтага робіцца таксама вялікая шкода, калі глядзець з пункту гледжаньня дзяржаўнасьці наагул, прыймаючы пад увагу, што Дзяржава Польская складаецца ня толькі з палякоў, але і з іншых народнасьцяў, якія хоць і прадстаўляюць меншасьць, але зьяўляюцца значнай часткай грамадзянства, як такая, ня могуць быць адсунуты ад дзяржаўнага і грамадзкага жыцьця Польшчы.

Бяда толькі ў тым (і ня толькі для нас), што абсалютная большасьць польскага грамадзянства глядзіць на гэту справу інакш. Апіраючыся на тэй-жа польскай прэсе, можна судзіць, што польскае грамадзянства лічыць толькі сябе поўнаўласным гаспадаром дзяржавы і ўсіх яе краін, незалежна ад таго, якая нацыянальнасьць творыць большасьць у тэй ці іншай краіне. З гэтага пункту гледжаньня трактуе большасьць польскага грамадзянства і беларускае школьніцтва наагул і сярэднія беларускія школы асобна. Яна лічыць, што гэта добра, што наша моладзь ня мае доступу да вышэйшых школ у межах Польшчы, прынамся слабейшым будзе беларускі нацыянальна і культурна-адраджэнскі рух і што ў такім выпадку будзе лягчэй з ім змагацца; добра, што нашы матурысты выяжджаюць за граніцу, чым менш беларусаў у Польшчы, тым лепш, тым больш сьвядомых і асьвечаных беларусаў.

А на аснове тэй палітыкі, якую вядзе ў адносінах да нас і да нашых сярэдніх школ польскі ўрад, можна думаць, што ці ня так толькі і ён глядзіць на нас і на нашы школы, як і ўспомненае польскае грамадзянства. І нічога ня было б дзіўнага, калі-б было так, бо ўрады ж усе вядуцца з польскага грамадзянства.

Дык тады ня ў вышэйуспомненых закідах трэба было бы шукаць прычын таго, што нашы сярэднія школы ня маюць да гэтага часу публічных правоў, а трэба было-б шукаць іх глыбей, іменна ў адносінах польскага ўраду да нас і да нашага адраджэнскага руху.

І сапраўды, калі-б Урад хацеў шчыра адняцца да пытаньня аб наданьні правоў нашым сярэднім школам—дык пытаньне гэта даўно ўжо было-бы вырашана дадатня і ня было-бы закідаў, што нашы сярэднія школы стаяць на „нізкім позёме".

Калі-б навет і было праўдай і тое, што нашы школы стаяць на ніжэйшым роўні — дык таксама навет было-бы зразумелым, прыняўшы пад увагу тыя варункі, у якіх знаходзяцца гэтыя школы: ні дапамогі, ні субсыдыяў з боку польскага ўраду яны не атрымліваюць, вучыцялі жывуць проста ў прогаладзь і калі да гэтага часу ня спыняюць сваей ахвярнай працы, дык дзякуючы сваей высокай ідэйнасьці. А ня трэба забывацца, што і вучні нашых сярэдніх школ прадстаўляюць сабой самы бедны элемэнт. Але ляжачага ня б'юць, а падымаюць — кажа прыказка (што праўда, то мы яшчэ не ляжым). Дык і польскі ўрад, калі-б захацеў шчыра падыйсьці да вырашэньня пытаньня аб матуры, не рабіў бы нам закідаў, што мы слабыя, а дапамог-бы нашым школам так, як і польскім памагае і так даў-бы магчымасьць нашай моладзі ўступаць у польскія вышэйшыя школы.

Але, як відаць, гэтага шчырага падыходу да гэтае справы польскі ўрад ня мае да гэтага часу. Колькі пісалася аб тым, што Навагрудзкая гімназія атрымала публічныя правы! Аж аказалася, што толькі тры першыя клясы маюць правы. І чаму Навагрудзкая гімназія? Бо што тычыцца „позёму" і кваліфікацыяў вучыцялёў, дык Навагрудзкая гімназія стаіць найгорш. Хіба таму атрымала яна правы, што найменш беларуская з усіх істнуючых беларускіх гімназіяў.

Дык зразумелая рэч, што мы мусім кінуць ілюзіі аб тым, што нашы сярэднія школы атрымаюць тады толькі правы, як польскія ўлады сцьвердзяць, што дайшлі яны да „належнага позёму". Хіба, што тады нашы сярэднія школы атрымаюць правы, як зьменіцца палітыка ў адносінах да нас. А калі яна зьменіцца і як зьменіцца, невядома. Дык невядома і з матурай для нашых матурыстаў.

Матурыст.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Бюджэт.

У Сойм зложаны ўжо бюджэт на час ад 1. IV. 1928 г. да 31. III.—1929 г. Выдаткі прадбачацца ў вышыні—2.228,9 мільёнаў зл., даходы—2.350 мільёнаў. Надвышка прыходаў над выдаткамі гэткім чынам раўняецца 121 мільёну. У параўнаньні з мінулым бюджэтам—даход павялічваецца на 230 мільёнаў. З гэтай падвышкі—70 мільёнаў ідзе на амортызацыю (пагашэньне доўгу) і працэнты. Апрача таго, павялічана на 30 мільёнаў бюджэт міністэрства публічных работ.

Паасобныя пазыцыі выглядаюць наступным чынам:

1) Прэзыдэнт — 1,754.000 зл. 2) Сойм і Сэнат—9,199.000 зл. 3) Дзяржаўны Кантроль—4,677.000 зл. 4) Прэзыдыум Рады Міністраў—1,872.000 зл. 5) Міністэр. Замежных Спраў — 48,129,000 зл. **6) Міністэрства Вайск. Спраў — 689.419,000 зл. 7) Міністэрства Унутран. Спраў—211.179,000 зл. 8) Міністэр. Скарбу—110,959,000 зл. 9) Міністэрства Справядл. — 101,922.000 зл.** 10) Міністэрства Прамысловасьці і гандлю — 38,065,000 зл. 11) Мін. Шляхоў Зносін — 3,971,000 зл. 12) Міністэрства Земляробства—39,068,000 зл. 13) Мін. Асьветы і Рэлігіі — 341.842,000 зл. 14) Мін. Публічных Работ — 108.005.000 зл. 15) Мін. Працы і Грам. Апекі—56.772,000 зл. 16) Мін. Зям. Рэформы — 42.066,000 зл. 17) Мін. Почт і Тэлеграфаў — 1.893.000 зл. 18) Эмэрытуры — 87.217,000 зл. 19) Інвалідзкія рэнты — 101.618,000 зл. 20) Дзяржаўныя даўгі—204.794.000 зл.

На пакрыцьцё бюджэту галоўныя крыніцы даходу наступныя:

1) Падаткі беспасярэднія — 1.178,6 мільёнаў зл. 2) Падаткі ўкосныя (манаполі) — 783,9 мільён. зл. (манаполь сьпірытусовы і табачны—на 360 мільёнаў, рэшта прыпадае на іншыя). У іншых даходах фігуруюць таксама і Дзяржаўныя Чыгункі, якія павінны па бюджэту прынясьці чыстага даходу—80 мільёнаў зл., пакрываючы, апрача таго, усе найважнейшыя выдаткі на інвэстыцыю (рэмонты, будовы і г. д.).

Гэткім чынам мы бачым, што выдаткі на войска раўняюцца прыблізна 30 прац., выдаткі на паліцыю і адміністрацыю (211 мільёнаў), а на Мін. Справядлівасьці — 102 мільёны.

На жаль, у прэсе яшчэ не паданы весткі, сколькі з прызнаных 341 мільён. на Міністэрства Асьветы і Рэлігіяў запраўды прыпадае на народную асьвету.

Аб чым пяе палкоўнік Славэк на абшарніцкіх зьездах.

Вельмі цікавыя і цэнныя інфармацыі зьмяшчае ў гэтай справе „Gazeta Warszawska". Разьбіраючы прычыны нябывалых пасьпехаў палкоўніка Славка, гэтых „аднагалосных прыняцьцяў сярод незмаўкаючых апладысмэнтаў" рэзалюцыі „поўнага даверыя да намераў маршалка Пілсудскага, „Gazeta Warszawska„ цьвердзіць, што пасьпехі гэтыя дасягаюцца наступнымі запэўненьнямі: „Запэўненьнем, што марш. Пілсудскі разгоніць наступны Сойм, створыць новы дзяржаўны лад, забясьпечваючы цалком край ад партыйнай дэмагогіі, сацыяльных заварушаньняў; лад далёкі ад усякіх дэмакратычных звычаяў і нораваў, у каторым клясы абшарнікаў і капіталістаў будуць магчы спакойна глядзець у будучыну без баязьні якіх-небудзь зямельных і сацыяльных рэформаў, затрымоўваючых разьвіцьцё вытворчасьці і руйнуючых дабрабыт абшарнікаў і прамыслоўцаў. Асноўной умовай, аднак, зьяўляецца, каб абшарніцтва і буйная прамысловасьць парвалі ўсялякія палітычныя адносіны з сучаснай апазіцыяй, а перадусім з эндэцыяй, каб сталі на старану сучаснага ўраду, каб самастойна з'арганізаваліся на выбары без агляду на пэўны правал, бо—лёс будучага Сойму акрэсьлены ўжо зараз". Ад сябе дадамо, што паданы „Газэтай Варшаўскай" кароткі зьмест песень пал. Славка зьяўляецца больш чым праўдападобным. Што да значэньня гэтых песень, дык камэнтары тут лішнія. Яно ясна само па сабе.

Новая ўнутраная пазыка.

Польская прэса паведамляе аб новай унутранай пазыцы. У міністэрстве фінансаў распрацоўваецца ўжо праект распараджэньня Прэзыдэнта Рэчыпасп. у гэтай справе.

Пазыка ў вышыне 100 мільён. зл. мае быць скіравана перадусім на будаўніцтва і будзе выпушчацца сэрыямі. Пазыка мае быць 7 працэнтнай і пагашана ў працягу 25 год.

Праект зьнясеньня неадклікальнасьці судзьдзяў.

Прэзыдыум Галоўнай Управы Саюзу Судзьдзяў і Пракурораў Рэчып. Польск. паведамляе:

У зьвязку з адбыўшымся паседжаньнем Галоўнай Управы Саюзу Судзьдзяў і Пракурораў была прынята п. п. міністрам справядлівасьці Мэйштовічам і віцэміністрам Царам дэлегацыя ў справе знаходзячагася ў апрацоўцы праекту новага судовага ладу. Дэлегацыя складалася з прадстаўнікоў усіх вобласьцей. У дапаўненьне да папярэдня зложаных мэморыялаў, абгаварываліся некатарыя прынцыповыя справы, зьвязаныя з увядзеньнем рэарганізацыі суда.

Дэлегацыя выказала перадусім пажаданьне, каб арганізацыйны пэрыяд, у працягу якога мела бы быць спынена неадклікальнасьць і неперанеснасьць судзьдзяў, быў-бы скарочаны да некалькіх месяцаў (праект прадбачыць для судоў I інстанцыі 2 гады, для II інстанцыі год). Затым падчыркнута, што на становішча ў судзе належыць вызначаць выключна асоб, маючых поўныя нармальныя кваліфікацыі (праект прадбачыць пэўныя адхіленьні ад гэтага прынцыпа).

Быў выказаны пагляд, што пры назначэньнях і павышэньнях на судовых становішчах падставай назначэньняў павінны быць апініі судоў аб кандыдатах, бо гэтым спосабам унікнецца з аднаго боку протэкцыянізм, з другога—забясьпечыцца пры назначэньнях міністра справядлівасьці ад заўсёды магчымых палітычных уплываў.

Як пан міністар Мэйштовіч, гэтак і віцэміністар Цар, адзначаючы, што ў арганізацыйным пэрыядзе пэўныя асабістыя пераноскі будуць неабходны, запэўнілі аднак, што адказныя чыньнікі ня маюць намеру выкарыстаць гэты пэрыяд для націскаў на суд, бо толькі рэчовыя пагляды будуць рашаючымі.

Іншыя справы ня былі яшчэ канчальна аформлены.

Як бачым, паны Мэйштовіч і Цар нічога не адказалі, з аднаго боку на дамаганьне назначаць судзьдзяў толькі з поўнымі кваліфікацыямі, з другога на зьмяншэньне пэрыяду пераносн асьці судзьдзяў. Відаць, што на 2-гадовым пэрыядзе з „рэчовых" аглядаў і застанецца.

Трэба дадаць яшчэ, што незьмяняльнасьць і непераноснасьць судзьдзяў з займанага становішча загарантавана ў Канстытуцыі.

Справа рухомых пэнсыяў урадоўцам.

На зьезьдзе дзяржаўных і самаўрадовых урадоўцаў была паднята справа рухомых, у залежнасьці ад узросту дарагавізны, пэнсыяў. Прысутны на гэтым зьезьдзе Бартэль становўча выступіў супроць гэтага пажаданьня, матывуючы свае адмоўнае становішча напружанай фінансавай і гаспадарчай сітуацыяй.

Развал Пяста.

Развал Пяста не абмяжаваўся адным выхадам сэнатара Бойкі. Гэта быў толькі пачатак. Паводлуг апошніх вестак, да Бойкі далучаюцца наступныя паслы і сэнатары: Срэдняўскі, Блыскош, Косыдарскі, Ядынак, Масьлянка, Кавальчук, Домброўскі. Паслы гэтыя маюцца апублікаваць у справе свайго выхада асобную заяву.

Блёк нацыянальных меншасьцяў.

Жыдоўскі „Nasz Przegląd" падае ў суботнім нумары наступны поўафіцыяльны камунікат: „Справа блёку нацыянальных меншасьцяў не спаткала жадных перашкод; існуюць толькі некаторыя разыходжаньні ў справе пэўных фармальнасьцяў (падзел пасольскіх мандатаў Рэд.). З мамэнтам абвешчаньня выбараў у Сойм і Сэнат, усе дагаварыўшыяся партыі афіцыяльна прыступяць да Блёку".

Апошняя сэсія Сойму.

3 лістапада сабраўся ўрэшце Сойм пасьля адкладу надзвычайнай сэсіі ўжо на звычайную бюджэтную сэсію, якая трывала 8 (дасло ўна восем) мінут. Адчыненьне Сойму папярэдзілі ў гэты дзень нарады клюбаў і конвэнт сэньёраў (аб працы гэтай сэсіі), якія цягнуліся ад самага ранку. Як ведама, урад даставіў праект бюджэту, але без патрэбных да гэтага падрабязных сьметаў і даткаў. У зьвязку з гэтым узьнікла пытаньне аб адносінах соймавых клюбаў да гэтага бюджэту. Тут выявіліся дзьве пазіцыі: 1) эндэцкая—узьняць агульную дыскусію на плёнуме Сойму і адкінуць яго, адсылаючы назад ураду для ўдасканаленьня, што азначала-б фактычна недаверые і 2) ППС аўская—каб бяз дыскусіі перадаць у камісію ды там дамагацца выясьненьняў ад ураду. Да гэтай угадовай (відаць ужо з прафэсыі) прапазіцыі пэпэсаў далучылася большасьць канвэнту сэньёраў. Пасьля гэтага ў 3 гадзіны з нечым адчынілася паседжаньне Сойму. Адаслаўшы ў камісію дамаганьні ўраду дадатковых крэдытаў, перадаўшы таксама ў камісію справу аб выдачы суду паслоў Добію і Хруцкага, Сойм не перайшоў яшчэ да парадку дзеннага, як старшыня Ратай даў слова Бартэлю. Бартэль-жа прачытаў кароткі дэкрэт Прэзыдэнта... аб адкладзе Сойму да 28 лістапада, дня, калі канчаюцца паўнамоцтвы сучаснага Сойму і Сэнату. Гэтак пачалася дый кончылася ў працягу васьмёх мінут бюджэтная сэсія сучаснага Сойму!

Адклад сэсіі Сэнату.

Яшчэ не сабраўшыся Сэнат адложаны таксама на 28 лістапада, калі выгасаюць ягоныя паўнамоцтвы.

Заграніцай.

Справа ратыфікацыі трактату з ССРР ў латвійскім Сойме.

26 кастрычніка ў латвійскім Сойме прадаўжалася дыскусія ў справе зацьверджаньня падпісанага ўрадам таргова га трактату з ССРР.

Міністар Цэленс, які веў усю працу перагавораў з Радамі, сказаў вялікую прамову ў абарону трактату. Трактат з Радамі, як з найважнейшым рынкам для латвійскай прамысловасьці, павінен быць заключаны. Бо-ж бяз гэтага Латвія ня будзе мець добрага таргова га балянсу, а значыць і нармальнай раўнавагі свайго бюджэту. Наагул—трактат—вельмі карысны для краю, які — ня толькі атрымае ад радавага ўраду значныя замовы на тавары, але, апроч таго, з ССРР пройдзе праз латвійскія парты 200.000 тоннаў вывазных тавараў-транзытам. (За транзыт—чыгункай ці праз порт — ведама-ж бярэцца значная плата). Міністар запэўняе апазіцыю, што заключэньне трактату з ССРР ня выкліча ніякіх непаразуменьняў у гаспадарчых стасунках з суседнімі дзяржавамі і зусім не перашкодзіць правядзеньню ў жыцьцё навет—„мытнага аб'яднаньня" Латвіі з Эстоніяй, аб якім ідуць перагаворы з урадам апошняй.

Пасьля мін. Цэленса прамаўляў пасол Ульманіс,—з пункту гледж. земляробаў—павадыр Сялянскага Саюзу, які баяўся, што трактат з сельска-гаспадарчым перадусім ССРР — у абмен за прамысловыя тавары — зальле Латвію сваім танным хлебам дый іншымі вырабамі сельскай-гаспадаркі, робячы гэтым цяжкую канкурэнцыю для латвійскага хлебароба... Дык гэта можа наагул пашкодзіць гаспадарчаму разьвіцьцю краю—ў вялікшай сваей частцы—земляробскага.

Павадыр „нацыянальнай правіцы" Бэргс, які баяўся ўжо больш небясьпекаў, якія выкліча камуністычная прапаганда новай радавай пляцоўкі ў краі—лічнай торговай дэлегацыі ССРР.

Другі аратар Сялянскага Саюзу выражаў страх, каб трактат з Радамі не зашкодзіў рэалізацыі саюзу Балтыцкіх дзяржаў.

Як ведама, трактат з Радамі зацьверджаны латвійскім Соймам, праўда—ня вельмі значай большасьцяй галасоў.

Англія імсьціцца Латвіі — за трактат з ССРР.

Англійскія газэты вельмі нездаволены—рашучай перамогай радавых уплываў у Латвіі, якія знайшлі свае выражэньне — у зацьверджаньні латвійскім Соймам трактату з Радамі. Газэты вельмі сумуюць з гэтай прычыны — перадусім дзеля таго, што трактат з Радамі — „зрабіў немагчымым стварэньне Балтыцкага блёку дзяржаваў"—ведама-ж — скіраванага проці ССРР, аб чым так лятуцела, кідаючы на гэта вялізарныя грошы, англійская палітыка...—„блёкады ССРР", а можа і якой далей ідучай авантуры...

Раздражненая прэса паведамляе, што — у зьвязку з апошнім „варожым да Англіі"(...) крокам Латвіі, яе ўраду закамунікавана, каб яна не спадзявалася больш ніякай пазыкі на англійскім грашовым рынку...

Пэўна-ж латвійскі ўрад знаў, што рабіў. — Праўда, Латвіі патрэбны англійскія крэдыты, але выгады ды карысьці торговага паразуменьня з Радамі — настолькі вялікія (пэўне-ж радавы ўрад не паскупіўся на ўступкі, каб дабіцца ў Латвіі над Англіяй перамогі, якая мае для яго, апрача гаспадарчага, вялізарнае палітычнае значэньне), што яны далёка перавышаюць карысьці ды выгады тымчасовай „англійскай прыязьні", пабудаванай перадусім — на непрыязьні да ССРР... Насколькі можна судзіць з газэтных вестак, радава-латвійскі трактат запраўды-ж папросту — „выжывае" Англію — англійскія ўплывы і англійскія тавары з Латвіі, інакш кажучы — б'е Англію ня толькі па носе, але і па кішані... А гэтага апошняга „горды брытт", як ведама, ня зносіць, мо' навет горш, як першага... Адсюль і—зразумелая помста...

Уражаньне ў Фінляндыі.

Ратыфікацыя трактату з Радамі латвійскім Соймам зрабіла вялікае ўражаньне ў-ва ўсіх Балтыцкіх дзяржавах. Пасьля Фінляндыі Латвія — найвялікшая з балтыцкіх дзяржаваў, паўстаўшых на тэрыторыі былой Расеі, ня кажучы аб Польшчы. Дык ясна, які магутны ўплыў павінен зрабіць рашучы крок Латвіі на Эстонію і Літву. Але Фінляндыя залічае сябе да іншай групы дзяржаў Скандынаўскай групы, якая наагул больш зьблажана да Нямеччыны і Англіі. Прэса Фінляндыі, праўда, пераважна правая, востра выступае проці латвійскага паразуменьня з Радамі, даводзячы, што гэты крок Латвіі ёсьць актам самазабойчым, які робіць з яе—„васала Радавай Расеі".

Фінляндзкі ўрад з свайго боку пакуль што толькі асьцярожна заявіў, што заява латвійскага міністра заграніч ных спраў у парляманьце, быццам яму ведама, — ад Фінляндзкага яго калегі, што Фінляндыя нічога ня мае проці радава-латвійскага трактату, — не адказывае праўдзе: фінляндзкі міністар замежных справаў такой заявы латвійскаму не рабіў...

Ул. Короленко.

Судны дзень.

(*Іом-Кіпур*)

(Украінская казка).

Пераклала Вера Грыц.

> Агонь затух, а месяц усходзіць, у лясу пасецца ваўкалак.
> (Шэўчэнка).

— Вось, што, Гаўрылка,—сказаў, усё ж такі ласкавым голасам млынар, — ідзі ляж спаць са мною. Калі чалавек бачыў тое, што бачыў я, дык бярэ страх.

— А мне што? Магу і легчы.

Праз якую-небудзь хвіліну падсыпка пачаў ужо сьвістаць носам. А трэба вам ведаць, што такога сьвістуна носам, як гэты падсыпка, другога ніхто нідзе ня бачыў. Хто гэтага ня любіць, дык няхай не лажыцца з ім у аднэй хаце, усю ноч не засьне.

— Гаўрыла, — азваўся млынар, — эй, Гаўрыла!

— Чаго яшчэ? Чаму гэта я сам сплю і другім не перашкаджаю?

— Білі цябе ізноў?

— Ну, дык што-ж?

— Дзе?

— Усё вам трэба ведаць. У Кодне!

— Ужо і ў Кодне?.. Чаго гэта цябе туды насіла?

— Чаго... На што-б я пытаў, гы-гы-гы!..

— Мала табе нова-каменскіх дзяўчат?!

— Цьфу! Я на іх і глядзець ужо не хачу. Ні аднэй няма прыгожай.

— А ўдавіна Галя?

— Галя... А што-ж гэта такое Галя?

— А ты да яе хадзіў?

— Дык няўжо-ж не?

Млынара падкінула на ложку.

— Брэшаш, сабачы сын, трасца тваёй мацеры!

— Вось-жа і не брашу, і я ніколі не брашу. Няхай за мяне разумныя брэшуць. Падсыпка пазяхнуў і сказаў сонным голасам:

— Памятуеце, гаспадар, як у мяне на ўвесь тыдзень запухла правае вока, што і ня было відно...

— Ну?..

— Яна гэта, сабачая дачка, так пачаставала... Цьфу на яе, вось што!.. А то яшчэ: Галя!

„Хіба што так", — падумаў млынар. — Гаўрыла, а Гаўрыла!.. Вось, сабачы сын, зноў сьвішча... Гаўрыла!

— Яшчэ што? Загарэлася нешта?

— Хочаш жаніцца?

— Яшчэ не пашыў сабе ботаў. Вось спраўлю, тагды і падумаю.

— Я-бы табе справіў боты на дзёгцю... І шапку, і пояс.

— Хіба, што так. Але я вось вам нешта скажу, дык гэта і будзе разумней.

— А што?

— А тое, што ўжо на вёсцы пяюць пятухі... Чуеце, як заводзяць?

І праўда! у вёсцы, можа нават у Галінай хаце, крычаў-надрываўся галасісты пятух: ка-ка-рэ-ку-у...

— Как-ка-рэ-ку-у... ка-а... ку-у! адказываліся да яго на розныя галасы і блізкія і далёкія, з другога канца вёскі, так што ад пятушынага крыку нібы ў катле кіпела, ды ўжо і ў сьценах каморы пабяжелі, усе, навет самыя малыя шчыліны.

Млынар салодка пазяхнуў:

— Ну, яны цяпер далёка! Успамінай, як называлі Янкеля... Вось штука, дык штука! Калі пра гэта каму-небудзь расказаць, дык, навет, брахуном ахрысьцяць. Ды мне аб гэтым навет ня варта і ўспамінаць. Яшчэ скажуць, што я.. Эй, ды аб чым тут разважаць! Калі-б я сам забіў жыда, ці што небудзь — іншае, а я тут нічога. Ці трэба было мне лезьці ў гэтую справу? Мая хата з краю, я нічога ня знаю. Еш пірог з грыбамі, а трымай язык за зубамі; дурны крычыць, а разумны маўчыць... Вось я сабе і маўчаў!...

Так гаварыў з сабою млынар Піліп, каб было лягчэй на сумленьні, і толькі тады, калі ўжо саўсім пачаў драмаць, з нейкага кутка яго сэрца выпаўзла, як жаба з нары, гэткая думка:

— Ну, Піліп, прышло тваё панаваньне!

Гэтая думка прагнала з яго галавы ўсе іншыя і запанавала там. З тым і заснуў.

VII.

Вось раненька раніцаю, раса яшчэ на траве блішчыць, а млынар ужо прыбраўся і йдзе па дарозе ў вёску. Прыходзіць у вёску, а людзі ўжо там снуюць, ак мурашкі ў муравейніку: „Эй! ня чулі вы навіну. Замест карчмара Янкеля, з места прывезьлі толькі патынкі".

Якіх толькі ня было гутарак тою раніцаю ў Новай-Каменцы, ды такі ня мала і граха!

Удава Янкеля, атрымаўшы, замест мужа, пару патынкоў, зусім спужалася і ня ведала што рабіць. Ды да гэтага яшчэ Янкель, з вялікага розуму, не спадзяючыся, што яго забярэ Хапун, забраў з сабою ў места ўсе грошы і ўсе вэксалі з капшуком. Ведама, ці-ж мог бедны жыд спадзявацца, што з цэлага кагалу схопіць якраз яго?

— Гэтак заўсёды чалавек: ня чуе, не варожыць, што над ім няшчасьце, як той Хапун, лятае,—гаварылі сабе грамадзкія людзі, ківаючы галавамі і расходзячыся ад карчмы, гдзе маладая жыдоўка з сваімі бахурамі білася аб зямлю і рвала на сабе валасы. А, паміж тым, кажды сам сабе думаў: „Напэўна, і мой вэксаль паляцеў цяпер да чорта на кулічкі!"

Праўду сказаць, дык ня вельмі многа знайшлося ў грамадзе такіх людзей, у якіх загаварыла-б трохі суменьне: „а ня грэх такі было-б аддаць жыдоўцы, калі не з працэнтамі, дык хоць чыстыя грошы"... А калі ўжо сказаць цалком усю праўду — дык ніхто не аддаў навет зломанага граша...

Не аддаў і млынар. Але млынар сябе ня лічыў.

Янкелева ўдава прасіла, плакала, валялася ў нагах, каб панове — грамадзяне згадзіліся аддаць хоць па паўрубля за рубель, хоць па дваццаць грошай, каб ім усім сіратам не падохнуць з голаду, ды як небудзь давалачыся да места. І не ў аднаго такі гаспадара з добрым сэрцам па вусам цяклі сьлёзы, а часам хто — небудзь штурхаў такі локцям суседа:

Нямецкі ўрад—ізноў „адлажыў на пасьля“ справу перагавораў з Польшчай.

Орган нямецкіх сацыялістаў „Наперад“ абураецца на тое, што нямецкі ўрад — пад націскам правіцы (нацыяналістаў абшарнікаў) ізноў адлажыў разгляд справы ўзнаўленьня перагавораў з Польшчай у справе гаспадарчага трактату. Ужо нямецкі ўрад быццам пастанавіў — паведаміць нямецкага пасла ў Варшаве, каб запрапанаваў польскаму ўраду безадкладнае распачацьце перагавораў. Усё было ўжо падрыхтавана—для канчальнай пастановы ўраду. Але—у апошні мамэнт міністры нацыяналісты ізноў — зьнялі з чаргі справу, якая цягнецца ўжо тры гады.

Справа заграгічнай пазыкі Літве.

У Лёндане сядзіць літоўскі генарал, пасланы ўрадам дзеля заключэньня пазыкі. Пазыку мае даць Англія, ці англійскія банкі. Але банкі трэбуюць, каб літоўскі ўрад даў за пазыку так званыя „гаранты“, гэта-ж значыць папросту—„заставіў“ ім, пакінуў у іх руках пэўныя вартасьці — з дзяржаўных маемасьцяў ці даходаў Літвы. Перагаворы быццам ужо падыйшлі да канца, толькі літоўскі ўрад не згаджаецца заставіць Англіі—даходы з мытаў ды транзыту, добра разумеючы, што гэтым ён сам кладзе рашуча цяжкую англійскую руку на ўсю заграгічную—гаспадарчую і іншую—палітыку Літвы.—Бо-ж заставіўшы (аддаўшы ў „застаў“, ці „залог“) мытныя ды транзытныя даходы Англіі, Літва—пад націскам падвойным: ня толькі палітычным, але і фінансава-гаспадарчым — змушана будзе ў першую чаргу вырашыць справу транзыту шляхом Немана—дзеля павялічэньня транзытных даходаў, чаго, ведама-ж, будуць дамагацца англійскія банкіры, пазычыўшыя грошы Літве. А гэта—ясны шлях да змушэньня Літвы да згоды з Польшчай. А гэта, ведама, цягне за сабой—адмову ад Вільні, ад думкі аб „Вялікай Літве“ і д. п.,—чым усьцяж туманяць галовы літоўскаму народу захапіўшыя ўладу ў краі літоўскія фашысты, адцягваючы яго ўвагу ад яго цяжкога лёсу ды бяздольля.

Што Англія за ўсялякую цану імкнецца да таго, каб пагадзіць Літву з Польшчай, а мо' навет—кінуць Польшчу на Літву—ў разе рашучага апору Літвы, аб гэтым шмат пісаліся ў прэсе. „Кур. Варш.“ даведаўся навет, быццам і цяпер літоўскаму генаралу Зенкавічыўсу ў Лёндане рашуча заяўлена, што пазыка ня будзе забясьпечана Літве, пакуль літоўскі ўрад ня зьменіць свае становішча адносна да Польшчы.

Унутранае палажэньне ў Літве.

Рыжская прэса дае суровае, але праўдзівае, асьвятленьне пануючых палітычных стасункаў ды агульнага гаспадарчага палажэньня ў падбітай фашызмам Літве. Урад усе ніяк ня можа рашыцца аддаць урэшце-ж на „народнае галасаваньне“ свой новы праект канстытуцыі. А гэта—ясна сьведчыць, што — міма пануючага на ўсей тэрыторыі краю ваеннага палажэньня, шалеючай нячувана жорсткай цэнзуры і надзвычайных паўнамоцтваў для адміністрацыі—ўрад усьцяж не пачувае сябе даволі сільным дый зусім ня ўвераны ў тым, што літоўскі народ будзе галасаваць па яго загаду...

Барацьба з апазіцыяй усе больш робіцца цяжэй, а гэта значыць, што апазіцыя ў краі расьце... У працягу 10 месяцаў урад гэтых „таўтінінкаў“, папросту—фашыстаў,— ня здолеў прыцягнуць да сябе ніякаіх сымпатыяў. Панаваньне ў краі „загадаў прэзыдэнта“ замест нармальнай заканадаўчай працы разагнанага парляманту — зрабіла немагчымым абсалютна нікае паразуменьне між урадавай групай і апазіцыяй, якая складае вялізарную большасьць паслоў. Праект новай канстытуцыі, які ўводзіць замест парляментарнага ўраду, урад, назначаны прэзыдэнтам ды адказны перад ім-жа, канчальна парваў усялякую сувязь фашыстаўскай групы з арганізаванымі партыямі краю. Парваны ўсе магчымасьці кампрамісу. Усялякі кампраміс з парлямантам адкідае цалком перадусім фактычна маючая ўсю ўладу ў краі вайсковая група, у руках якой Сьметона ды Вальдэмарас зьяўляюцца толькі лялькамі, якія круцяцца дый гавораць, як ім прыкажа павадыр гэтай вайсковай групы, які фактычна—на свой рыск і страх, але, як кажуць, на англійскія грошы,—зрабіў пераварот.

Гэта палітычна фатальная сітуацыя аслажняецца яшчэ страшэнным гаспадарчым і фінансавым крызісам. Літве закрыты замежны (англійскі) крэдыт, пакуль яе ўрад—„ня высьвятліць сваю праграму ў вонкавай палітыцы“, гэта значыць — ня вырашыць пытаньня аб стасунках з Польшчай. Але—душачыся пад цяжкім англійскім „прэсам“, дамагаючымся паразуменьня з Польшчай, з аднаго боку—Літва, з другога боку, пляново націскаецца нямецкім урадам, каб ні за якую цану ня йшоў на гэта паразуменьне з Польшчай, адначасна трэбуючы амаль не адмовы з боку Літвы ад Кляйпэды,—у кожным разе—значных уступак там нямецкаму панаваньню. Літоўскі ўрад круціцца на ўсе бакі, але ўсьцяж што далей то больш руйнуючы край... Раззлаваны апорам яго ў справе Кляйпэды нямецкі ўрад зачыніў толькі што зусім граніцу для ўвозу ў Нямеччыну літоўскага хлеба ды быдла, задаўшы гэтым цяжкі ўдар літоўскай краёвай гаспадарцы...

Наагул, стасункі ў Літве зрабіліся настолькі цяжкімі дый так шпарка пагаршаюцца ўсьцяж, што—калі ня будзе якой рашучай перамены. дык — павінна наступіць катастрофа.., Як яна пойдзе, ці шляхом унутранага выбуху, ці неяк прыйдзе звонку, цяжка сказаць...

„Вільня—сталіца Літвы“—ня вычыркнута з літоўскай канстытуцыі...

Урадавае Літоўскае Агенцтва афіцыяльна запярэчвае вестку, паданую францускай прэсай, быццам літоўскі ўрад—пад націскам англійскай і францускай дыпляматыі — згадзіўся вычыркнуць у сваім праекце новай канстытуцыі Літоўскай Рэспублікі той артыкул, які кажа аб — Вільні, як сталіцы Літвы... Літоўскі народ, галасуючы ў справе гэтай канстытуцыі, мае „вырашыць“ сам гэтую справу... на паперы...

Адначасна літоўскае агенцтва запярэчвае і таму, быццам англійскі і францускі паслы націскаюць на літоўскі ўрад, каб той— узяў назад сваю скаргу на польскія гвалты, паданую ў Лігу Народаў...

„Надзвычайныя паўнамоцтвы“ для старостаў у Літве.

Урад літоўскіх фашыстаў надзяліў сваіх „начальнікаў паветаў“ — надзвычайнымі паўнамоцтвамі—для барацьбы з узрастаючай апазіцыйнасьцяй проці ўраду шырокіх сялянскіх масаў...

Апраўданьне забойцы Петлюры Шварцбарда.

У парыжскім судзе ў працягу шмат дзён ішоў працэс аб забойстве нейкім Шварцбардам ведамага „атамана Украіны“ Петлюры, які, здаецца, у паразуменьні з марш. Пілсудскім меў намер даканаць „незалежнасьці Украіны“—ў фэдэрацыі з Польшчай. Як ведама, падобную-ж думку меў марш. Пілсудскі адносна да Беларусі, пазыскаўшы сабе ведамага „бацьку Балаховіча“. Як ведама, абодва „атаманы“ — ўкраінскі ды беларускі, апрача ўсяго іншага, уславіліся—жыдоўскімі пагромамі на Украіне і Беларусі. Водгукам гэтых пагромаў быццам і зьявілася забойства Петлюры ў Парыжу абвінавачаным Шварцбардам. Ён даводзіў на судзе, што памсьціўся за тысячы забітых ды замучаных яго радакоў ды крэўных на Украіне. З свайго боку, пэўныя колы ўкраінскай эміграцыі, блізкія за забітага Петлюры, цьвердзяць, што забойства „атамана“ было арганізавана праціўнікамі палянафільскай палітыкі Петлюры, які—ад часу здабыцьця ізноў улады ў Польшчы марш. Пілсудскім—мог, можа, ізноў адыйраць нейкую ролю ў гісторыі Украіны... Дык быццам Шварцбард быў выкарыстаны гэтымі коламі дзеля—„ўхіленьня Петлюры.

Суд, пасьля доўгага разгляду справы, у часе якой высьветлілася запраўды-ж жудасны абраз „пагромных часоў“ на Украіне, зьвязаных неяк з імем Петлюры—,вынес забойцы—апраўдальны прысуд.

Гэты праўдны апраўдальны для забойцы прысуд францускага суду прысяжных („суду народнага сумленьня“, як называюць суд прысяжных) зьяўляецца—пэўна-ж палітычным абвінавальным прысудам для забітага Петлюры.

Павадыр францускіх радыкал-сацыялістаў выйшаў з партыі.

Раскол сярод партыі францускіх „радыкал сацыялістаў“, гэтай, як бачым, пэўне-ж больш буржуазнай, як сацыялістычнай партыі, здабыўшай большасьць на апошніх выбарах у парлямант, усьцяж выяўляецца. Пасьля пастановы апошняга зьезду партыі выйшаў з яе складу адзін з галоўных павадыроў—Франклін дэ-Буйен, злажыўшы адначасна і абавязкі старшыні парлямацкай камісіі для заграгічных справаў. Ен заявіў у прэсе, што пакідае партыю дзеля таго, што яе зьезд высказаўся проці „нацыянальнай еднасьці“, гэта значыць прасьцей—проці саюзу з правіцай — нацыяналістамі, але — за паразуменьне з сацыялістамі.

Ен заявіў, што ня можа цяпер быць у „паразуменьні налева“, бо сацыялісты цяпер стаяць за... безадкладную эвакуацыю Надрэніі і за далучэньне Аўстрыі да Нямеччыны. Бо-ж гэта для Францыі — сьмяротная небясьпека нябольш-няменш, як—новай вайны. Дык сумленьне не дазваляе яму аставацца ў партыі, якая зачыняе вочы на гэтую небясьпеку. Ен хоча быць вольным, каб працаваць для нацыі проці Інтэрнацыяналу. На месца старшыні заграгічнай камісіі парляманту мае быць выбраны замест гэтага „радыкал сацыяліста“—сацыяліст, праўда, — вельмі правы—Поль (Паваўл) Бонкур.

Ізноў спроба паўстаньня ў Гішпаніі.

Дыктатарскія „жонды“ ген. дэ-Рывэры, ня гледзячы на старшэнныя рэпрэсіі, усьцяж выклікаюць паўстанчыя выбухі з боку трацячага цярплівасьць народу. Ня глядзячы на шчыльную цэнзуру ў краі, францускія крыніцы даведаліся — аб новым выбуху паўстаньня ў тэй-жа найбольш рэвалюцыйна настроенай Каталеніі, якой насяленьне, ня лічучы сябе навет гішпанцамі, усьцяж дамагаецца—ня толькі аўтаноміі, але і—поўнай незалежнасьці ад Гішпаніі... Праўдзівасьць вестак аб паўстаньні пацьвярджаецца вострымі ваеннымі мерамі францускіх уладаў на гішпанскай (каталенскай) граніцы...

Камэдыя „парляманту“ ў Гішпаніі.

Як ведама, гішпанскі дыктатар генарал Прыма дэ-Рывэра, які разагнаў некалькі гадоў таму гішпанскі парлямант, скасаваўшы ўсялякае народнае прадстаўніцтва ў краі, цяпер склікаў замест парляманту, нейкую пародыю на яго. Новы гішпанскі „парлямант“ складаецца ня з выбраных насяленьнем паслоў, але з прадстаўнікоў розных установаў, прафэсіянальных арганізацыяў і г. д., якія фактычна пераважна зьяўляюцца назначанымі ці „намечанымі для выбару“ ўладай. І вось, гэты „парлямант“ цяпер толькі распараў працу. Адчыніўшы ўрачыста першае паседжаньне, старшыня гэтага „нацыянальнага сабраньня“, таксама—ня выбраны апошнім, але назначаны дыктатарам, заявіў у сваей прамове, што цэлы даўгі шэраг „паслоў“ адмовіліся ад сваіх „мандатаў“. Перадусім цалком байкатавала „парлямант“ Прыма дэ-Рывэры—работніцкая партыя. Пасьля старшыня заявіў, што „паслом“ ня трэба апрацоўваць наказу (рэгуляміну) для працы ў гэтым „Сойме“ — бо гэткі ўжо напісаны для іх урадам. Трэба толькі слухаць ды спаўняць гатовыя „правілы для паслоў“. У гэтай справе узьнялася дыскусія. Некаторыя „паслы“ казалі, што „рэгулямін“ павінна апрацаваць для сябе само Сабраньне. Дарма старшыня „заклікаў да парадку“ аратараў—яны не здаваліся. Тады ўстаў сам генарал дэ-Рывэра, які заявіў рашуча—„па-ваеннаму“,—што ўсе гэтыя гутаркі ды спрэчкі аб „рэгуляміне“—бясплодныя: „правілы“ ёсьць гатовыя, дык—трэба іх спаўняць. Вось, запраўдны ідэал фашызму.

Паўстаньні ў Мэксыцы ня спыняюцца.

Паўстаньні, арганізаваныя ці то амэрыканскімі агентамі ці ваяўнічым клірам, які ўсьцяж вядзе барацьбу ды падбурае насяленьне — каб адабраць назад канфіскаваныя сацыялістычным ўрадам царкоўныя землі — на карысьць зямельнай рэформы,—у Мэксыцы, ня спыняюцца. Апошні раз атрады паўстанцаў напалі 24-га кастрычніка на ўрадавыя войскі пад самай сталіцай Мэксыкі, прычыніўшы ім вялікія страты. Урадавыя войскі змушаны былі пакінуць займаныя пазіцыі. Камандзір урадавых войскаў ген. Агвірэс ледзь унёс жыцьцё.

Цікаўны канфлікт Амэрыкі з Англіяй у Абісініі.

Трэба спадзявацца цікаўнага канфлікту паміж наймацнейшымі імпэрыялістычнымі дзяржавамі сьвету—Амэрыкай і Англіяй—у Абісініі.

Справа—у тым, што абісінскі ўрад мае падпісаць умову з групай амэрыканскіх капіталістаў—на вялізарныя работы—будаваньня грэблі праз Ніл (вялікая рака, ад якой залежыць усе землябробства ў Абісініі, Судане, Эгіпце). Грэбля гэта мае затрымліваць ваду ў рацы, дый у народленых каналах — на пэрыяд засухі. Абісінія ёсьць незалежнай дзяржавай, сябрам Лігі Нацыяў. Але... толькі вось Англія з Італіяй, амаль ня выціснуўшы Францыю,—падзялілі гэтую дзяржаву „на пасы сваіх уплываў“. Англія лічыць, што наагул... уся рака Ніл, гэта—яе „ўласнасьць“, бо—бачыце,—з Абісініі цячэ Ніл уніз—у цалком ужо адабраны Англіяй ад Эгіпту, Судан, пасьля—у „напалову — англійскі „Эгіпет,—дзе англійцы маюць свае „вялізарныя інтэрэсы“. Дзеля таго ўсім Нілам павінны распараджацца англійцы. А што на тым-жа Ніле апынулася—у яго вярхавінах—неяк Абісінія, гэта ўжо яе няшчасьце. Мы памятаем, што ўжо няраз Абісінія зьвярталася з скаргамі ў Лігу Нацыяў на Англію і Італію, але — ведама-ж, нічога з гэтых скаргаў ня выйшла. З Лігай Англія лёгка спраўляецца, але цяпер павінна будзе памерыцца сіламі з такім волатам, які—мацнейшы за яе самую— з Амэрыкай.

Пакуль-што Англія націскае на абісінскі ўрад, каб—кінула думку аб умове з амэрыканскім капіталам. Але, калі з гэтага нічога ня выйдзе, абісінскі ўрад будзе ўпорным, тады прыдзецца Англіі мець дачыненьне ўжо з Амэрыкай...

Нацыянальнае адраджэньне Турцыі.

Палітычная дэклярацыя прэзыдэнта Турэцкай Рэспублікі Кэмаля-пашы, прачытаная ім на кангрэсе людовай партыі і прынятая кангрэсам, разьвівае цэлую шырокую праграму нацыянальнага, культурнага і палітычнага адраджэньня Турцыі. Дэклярацыя кажа, што новая Турцыя павінна быць пабудавана на падставе сучаснай эўрапэйскай цывілізацыі і дэмакратычнага і рэспубліканскага ладу.

У асьветнай палітыцы трэба тасаваць сыстэму—нацыянальнай, але зусім сьвецкай школы — адзінага тыпу для ўсяго насяленьня. Далей дэклярацыя сцьвярджае, што галоўная небясьпека для далейшага ўтрыманьня цэльнасьці дзяржавы, гэта — фінансавы крызіс, які трэба перамагчы — суадказнай палітыкай бюджэтнай эканоміі і фінансавых рэформаў. Дэклярацыя ўказывае на вельмі значныя паступы ды пасьпехі краю пад рэспубліканскай уладай — ува ўсіх галінах яго дзяржаўнага жыцьця.

— Пабойцеся вы Бога, сусед! Вы-ж, здаецца, нешта такое вінаваты былі жыду. Вось зьвярнулі-б... Даль-Бог, трэба нам трохі аддаць.

Але сусед адказываў:

— А чаму я маю яшчэ аддаваць, калі я яму сваімі рукахі ўсе грошы прынёс да астатняга грошыка? Другі раз буду плаціць, ці што? Вось вы, сусед, другі інтэрас...

— Чаму гэта другі інтэрас, калі якраз той самы, як і ваш? Хутка да ад'езду прыйшоў да мяне Янкель, ды як пачаў прасіць: „аддай, ды аддай, — я і аддаў“.

Млынар ўсё гэта чуў, і ў яго балела сэрца... Эх, які народ! Ні трохі не баяцца Бога! Ну, панове — грамада, пры вас дрэнна нельга палажыць, — якраз забярэце; ды і хто вам дасьць палец у зубы, той чысты дурань!... Не, ужо ад мяне не дачакаецеся... Вы мне гэтак у міску ня плюнеце. Ляпей я сам вам наплюю...

Адна толькі старая Параска прынясла жыдоўцы два дзесяткі яек, ды палавіну навіны, і аддала за некалькі грашэй, што асталася вінавата Янкелю.

— Бяры, нябога, не сярдуй. Засталося за мною яшчэ некалькі, дык аддам, як Бог дасьць. Астатняе і то прынесла.

— Вось подлая баба! — узлаваўся млынар. Учора мне не аддала, а жыдоўцы знайшла. Але-ж і народ! Старым і то верыць ня можна. Хрышчонаму чалавеку не магла аддаць... Пачакай, старая, разьлічуся я з табою пасьля...

Нарэшце пазьбірала Янкеліха сваіх бахуроў, прадала за бэзцэн „бэбэхі“ і водку, якая засталася, — а засталося яе мала. (Янкель хацеў бочку прывязьці з места), ды яшчэ казалі, што Харко нацадзіў сабе з рэштак вядро — другое, — і пацягнулася пехатою з Новай-Каменкі. Бахуры, за ёю... Двух нясла на руках, трэці цягнуўся, схапіўшы падол спадніцы, а двух старшэйшых беглі, падскаківалі...

І зноў скраблі грамадзяне свае патыліцы. У каго яшчэ было сумленьне, дый той думаў сабе: „Каб даць на фурманку за жыдоўскія грошы“... Але вось, бачыце, кожны баяўся: тады ўжо людзі даведаюцца, што яшчэ ён не разьлічыўся з жыдам. А млынар ізноў думаў: „Ну і людзі! Вось гэтак сама і мяне будуць старацца збыць, калі я дам маху“.

Гэтак бедная ўдава пацягнулася ў места, і ўжо Бог ведае, што там з ёю дзеецца. Можа і прыліпла з дзяцьмі да якога небудзь гандлю, а можа ўсе пачэзьлі з голаду. Усё можа быць! А, ў кожным выпадку, жыды свайго не пакінуць. Дрэнна, але-ж дадуць магчымасьць як небудзь пражыць на сьвеце.

Пасьля гэтага пачала грамада радзіцца, хто цяпер у іх, Новай-Каменцы будзе карчмаваць? Бачыце, хоць Янкеля і ня было, а карчма ўсё-ж стаяла на прыгорачку і на дзьвярох засталіся намалёваны белаю хварбаю кварта і бляшаны кручок...

І навет Харко сядзеў сабе на прыгорачку і курыў люльку, чакаючы каго Бог пашле яму ў гаспадары.

Праўда, адзін раз пад вечар, калі грамадзяне стаялі каля пустой карчмы і радзіліся, хто цяпер будзе ў іх карчмарыць,—падышоў да іх бацюшка і, нізенька пакланіўшыся ўсім (грамада — вялікі чалавек, перад грамадой ня грэх кланяцца і бацюшцы), пачаў гутарку аб тым, што было-б добра, каб напісаць прыгавар і зачыніць карчму на векі вечныя. Ен, бацюшка, навет, і паперу сваёй рукою напіша і пашле яе да найасьвячонейшага. І было-б вельмі добра, весела і прыгожа.

Старыя людзі, а за старымі і кабеты, пачалі гутарыць, што бацюшка кажа чыстую праўду, а млынару гэта падалося няпраўдаю, а навет крыўдаю.

„Вось табе і бацька, — падумаў ён злуючы, — вось табе і прыяцель! Але пачакай пан-айцец, што будзе“...

— Гэта такі, бацюшка, ваша праўда, — саладка загаварыў ён, — што ад тае паперы будзе добра... А толькі, я ня ведаю, каму: грамадзе, ці вам. Вы, напрыклад, выбачце мне маё слова! — заўсёды гарэлку прывозіце з места, вам карчма не патрэбная. Але і гэта вам у руку, што сам уладыка будзе чытаць вашу паперу, ды хваліць...

Грамадзяне ўсьміхнуліся сабе ў вусы, а бацюшка з вялікай прыкрасьці толькі плюнуў, нацягнуў саломены капялюш і пашоў ад шынку па вуліцы, быццам і ня быў там.

Але што апавядаць. Я думаю вы і бяз гэтага дагадаліся, што млынар задумаў сам карчмарыць у той жыдоўскай карчме. А пастанавіўшы, пагаварыў добра з грамадою, пачаставаў каго трэба ў земскім судзе, пагутарыў разумна з ісправінікам, потым з казначэем, а пад канец з станавым прыставам і з акцызнікам.

Вярнуўшыся пасьля гэтага ў вёску, пайшоў млынар пад карчму, а там сядзіць Харко і пакурывае люльку. Як толькі млынар матнуў яму галавою, Харко—хоць і ганаровы чалавек, — у той момант скочыў на ногі і прыляцеў да яго.

— Ну, што скажаш? — спытаў у яго млынар.

— А што мне гаварыць? Пачакаю, ці ня скажэце вы чаго-небудзь.

— Але-але!

Не пачынаў ужо цяпер мучыць млынара славамі, а схапіўшы ў дзьве рукі шапку і, выслухаўшы, што яму сказаў Піліп, адказаў разумна:

— Рады старацца для вашай гаспадарскай міласьці!

І пачаў карчмарыць млынар у Нова-Каменцы лепш за Янкеля, пачаў аддаваць на пашу свае карбованцы, а як прыдзе тэрмін,— зьбіраць іх зноў у сваю скрыню, разам з прыплодам. І ніхто ўжо не перашкаджаў яму ў Новай-Каменцы.

А што не разліліся горкія сьлёзы, — ну і гэта праўда. Такі ня мала плакалі: можа ня менш як ад Янкеля, а можа, яшчэ і больш,—гэтага я вам напэўна не скажу. Хто там мерыў мераю людзкое гора, хто пералічыў людзкія сьлёзы...

Ніхто ня мерыў і ня лічыў, а старыя людзі кажуць: ідзе ці ходзіць, на адно выходзіць, што клюкаю, што палкаю—усё карку ня соладка. Ня ведаю, як каму, а мне здаецца, што гэта праўда...

(Далей будзе).

Наша хроніка.

Па загаду Камісара Ураду на м. Вільню сканфіскаваны № 1 „Працы“ на падставе артыкулаў 129 К. К. і § 1 Распараджэньня п. Прэзыдэнта за артыкулы: „Да чаго ідзе“, — „Głos Prawdy“ аб польска-савецкіх адносінах“ і заметку ў палітычнай хроніцы — „Арыштаваньне 74 работнікаў і вучняў у Кракаве“.

Справа „Грамады“. Як паведамляе „Słowo“, орган п. міністра справядлів. Мэйштовіча, сьледзтва ў справе Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады ўжо „аканчальна закончана“ і ў хуткім часе будзе даручаны акт абвінавачаньня. Сьледзтва вялося ў 5-х судов. акругах: Віленскай, Навагрздкай, Беластоцкай, Горадзенскай і Пінскай. Абвінавачваецца 490 асоб, прычым толькі з аднае Вільні—110, у гэтай лічбе паслы—Валошын, Мятла, Рак-Міхайлоўскі і Тарашкевіч, а таксама Астроўскі і Луцкевіч. З боку абвінавачаньня выклікаецца аж 1.000 сьведкаў. Аб ліку сьведкаў абароны орган п. міністра справядлівасьці нічога не паведамляе.

Як відаць з гэтых інфармацыяў „Słowa“, гэта будзе найвялікшы палітычны працэс у Польшчы ды мо' быць і ў цэлым сьвеце! Не прыпамінаем сабе ў гісторыі навейшых часоў падобнага „монстр працэсу“.

Я. Баліцкі на Лукішках. Арыштаваны ў Горадні ў часе выбарнай кампаніі ў Мястовую Раду Язэп Баліцкі пераведзены з Горадні ў Вільню на Лукішкі.

Антановіч на Лукішках. Былы старшыня павятовага камітэту Сялянска Работніцкай Грамады, арыштаваны ў часе ліквідацыі гэтае партыі, пераведзены на Лукішкі.

Сьвяткаваньне 10-х угодкаў існаваньня беларускай сярэдняй школы. У аўторак 1-га лістапада ў будынку Віл. Гімназіі адбылося сьвяткаваньне 10-х угодкаў існаваньня бел. сярэдняй школы, якое насіла вельмі ўрачысты характар. Падробную справаздачу аб прабегу ўрачыстасьці дамо ў наступным нумары.

Што прымусіла? У апошнім нумары „Сялянскай Нівы“ зьявілася стацьця („Першы крок“) аб выбарнай акцыі. Тут знаходзім вельмі цікавы зварот па адрасу прыхільнікаў „Нашай Працы“, прапануючы ім супольны выбарны блёк з „Сельсаюзам“ і Хадэцыяй. Фармальна гэтую сваю прапазіцыю газэта мартывуе наступным парадкам: „добры дзесятак“ беларускіх і польскіх партыяў будуць заманіваць беларускае сялянства, — „каб на яго сьпіне вывезьці сваіх кандыдатаў да пасольскіх мандатаў“ — далей крыху—„калі пачнуць скубаць яго і калі вырвуць па адной ды па другой пярынцы, дык, ясна, падушкі ня будзе“.

Па-першаму — ніхто з абаронцаў працоўных гушчаў аб „падушках не стараецца, па-другому — няўжо-ж, вы, паночкі, так запраўды думаеце, што беларускае сялянства гэткае несьвядомае і так не з'арганізавана, што пойдзе быля за кім, ці-ж дагэтуль яшчэ гэты факт высьлізгоўвацца з вашага кругазору?

Што гэта прымусіла Вас, панкі, пасьля бруду, інсынуацыяў, даносаў, на кшталт „Чужацкіх агентаў“, ды іншых прыгожых рэчаў — раптам гутарыць з прыхільнікамі „Н. П.“, як з запраўднымі „выявіцелямі інтарэсаў і жаданьняў беларускага народу“.

Цікава!..

Праявы перадвыбарнай кампаніі. Як паведамляе польская прэса, нова-створаная „беларуская радыкальная партыя“, пад кіраўніцтвам правакатара Гурына і Умястоўскага высунула і радыкальную праграму: 1) зямля бяз выкупу, 2) пратэст проці асаднiцтва 3) пратэст проці дзейнасьці Павлюкевіча. У гэтым кроку відаць спрактыкаваную руку якая ў часе выбарнай кампаніі задумала такою праграмаю справакаваць беларускае сялянства.

Але залішне белымі ніткамі шыта, панкі, дый сьвядомасьць сялянства завельмі вялікая, каб вам гэтая правакацыя ўдалася. На „зьезьдзе“, як паведамляе „Słowo“, было 28 асоб, з якіх 10 было з самой Вільні.

Шакун і Шапэль, былыя сябры Незалежнай Партыі Хлопскай, пакінуўшыя яе ў часе рэпрэсыяў і залажыўшыя сваю „радыкальна сялянскую партыю Зах. Беларусі“ і пасьля, самахоць зьліквідаваўшы яе, ўвайшоўшыя ў Беларускі Пасольскі Клюб,—па атрыманых намі вестках, выключаны з гэтага Клюбу.

Пакуль што бліжэйшых інфармацыяў аб прычынах выключэньня—ня маем.

„Паўлюкевічаўскі зьезд“. 6—7 адбыўся зьезд агентаў Паўлюкевіча, які ён назваў... зьездам радных. Характарыстыку з браку месца адкладаем да чарговага нумару.

Зьезд Хадэцыі. Гэтым-ж днямі адбыўся зьезд беларускай хадэцыі, падробнасьці аб якім падамо таксама ў наступным нумары.

Спэктаклі ў Народным Доме. У суботу 29. X. 27 г. ў салі Народнага Дому Т-ва Беларускай Школы Новасьвецкім Гуртком Т-ва згуляна пераложаная з украінскага п'еса „Трэба яе паказаць доктару“. Гэта — адзін з раду спэктакляў, якія за апошні час стала ставіць трупа Новасьвецкага Гуртка пад кіраўніцтвам энэргічных гр. гр. Мітрафанава і Рэшатава. Трэба адзначыць і сталы пасьпех трупы ў выкананьні роляў гр. гр. Іваноўскага, Іванова і Рэшатавічанкі. Пажадаем далейшага разьвіцьця трупе.

У суботу 5 лістапада і нядзелю 6 лістапада ў той-жа салі адбыліся спэктаклі трупы гр. Міхалевіча. Абодва дні ішла тая-ж п'еса—„Дзядзька Якуб“ Фр. Аляхновіча. У нядзелю да тога яшчэ было далучана канцэртнае аддзяленьне. Выступленьне маладой трупы ўнясло значнае ажыўленьне ў наша тэатральнае жыцьцё. Даволі лічная публіка глядзела гульню з даволі ўважным зацікаўленьнем. Асабліва спадабаліся выступленьні ў канцэртным аддзяленьні ігра маладога скрыпача * * * і сьпевы некалькіх рамансаў гр. Бэноні. Гр. Замэцкі, вядомы ўжо сваімі ранейшымі выступленьнямі, апрача мастацкай гульні ў ролі Якуба, прадэклямаваў верш Купалы „Курган“. Пачатак суліць трупе далейшы насьпех.

Ахвяры пацярпеўшым ад стыхійных няшчасьцяў. Атрымана ад грам. вёскі Еськаўцы Косаўскага павету—26 зл.

× Атрымана ад артыстаў-аматараў м-ка Далятычы—10 злотых.

Камітэт Помачы складае ахвярадаўцам шчырую падзяку.

Агалошаньне. Нас просяць апублікаваць, што ў в. Пабрэзьзе, Негнявіцкай гміны, Навагрэдзкага павету прапаў чатыры месяцы назад з выгану конь шасьці гадоў, каштановай масьці, кароткія грыва і хвост, на задняй левай назе вялікая рана ад пакусу ваўком.

Хто паведаміць аб ім на імя Б. Петракевіча ў вышэй паказаную вёску, дастане сто (100) злотаў.

Да ведама усіх дэклярантау, склаушых у 1926 г. дэкляpацыі на урадовыя беларускія школы.

Як толькі будзе пададзена афіцыяльнае паведамленьне школьнага Куратара (ў гміне) аб адмове адчыніць урадовую беларускую школу, дэкляранты, якія складалі ў 1926 г. дэклярацыі на адчыненьне ўрадовай беларускай школы, мусяць зараз-жа, не пазьней як ў працягу 14 дзён ад дня паведамленьня, зложыць жалабу Міністру Асьветы ў Варшаву, папольску, паводле прыкладзенай формы, а ў Галоўную Управу перасдаць копію гэтае жалабы. Жалаба да Міністра мусіць быць падпісана дэклярантамі. Подпісь сьцьвярджаць ня трэба.

Do Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Obywatele wsi . . . . gminy . . . . powiatu . . . .

Z A Ż A L E N I E.

Korzystając z prawa, przysługującego nam na podstawie § 12 Rozporządzenia wykonawczego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 7.I-1925 r. do Ustawy Językowej Szkolnej z dnia 31.VII-1924 r. niniejszym zanosimy Panu Ministrowi zażalenie co do decyzji p. Kuratora Okręgu Szkolnego . . . . od dnia . . . . Nr . . . . w sprawie języka nauczania we wsi . . . . gminy . . . . pow. . . . .
Według ogłoszenia, po badaniu p. Inspektora Szkolnego powiatu . . . . . . złożonych w swoim czasie deklaracji szkolnych na . . . . dzieci, uznano za ważne deklaracji na . . . . dzieci, resztę unieważniono, jakoby z tego powodu (указаць, на які лік дзяцей Куратар унявважніў дэклярацый і прычыны ўнявважненьня). Unieważnienie to liczymy za nieprawne (указаць прычыны, дзеля якіх лічыце ўневажненьне незаконным).

Na podstawie powyższego prosimy Pana Ministra otworzyć szkołę rządową w bieżącym roku szkolnym we wsi . . . . gminy . . . . powiatu . . . . z językiem wykładowym ojczystym — białoruskim.

Dnia ______________ 1927 r. (Подпісы).

З Т-ва Бел. Школы.

Да зьезду Т-ва Беларускае Школы ў Вялейцы.

Зьезд сяброў Т-ва Беларускае Школы Вялейскага павету, які адбыўся дня 14.X.27 г. вынес наступныя пастановы:

Вялейскі Акружны Зьезд сяброў Т-ва Беларускае Школы, разгледзеўшы ўсе пытаньні аб палажэньні беларускае школы і наагул культурнае працы сярод беларускага грамадзянства, выносіць пратэст проці палітыкі Ураду, які не праводзе ў жыцьцё языковых законаў, а на аснове гэтага:

1. Трэбуем на аснове языковага закону з дня 7. IV. 1925 г. і ўставы языковай з дня 7. VI. 1924 г. адчыненьня беларускіх урадовых школ з беларускай выкладоваю моваю, дзе большасьць беларусаў, адчыненьня Гімназіяў беларускіх, а таксама беларускай вучыцельскай сэмінарыі.

2. Пратэстуем проці такога навучаньня ў адчыненых беларускіх урадовых школах, дзе вучаць беларускай мовы толькі ў першым аддзеле.

3. Трэбуем назначаць у беларускія школы вучыцялёў, якія ведаюць беларускую мову, а не пазнанчыкаў і галічан, якія вучацца самі беларускай мовы ад вучняў школы

4. Трэбуем звароту на сваю бацькаўшчыну ў белар. школы беларускіх вучыцялеў, якія былі на Кракаўскіх курсах.

5. Трэбуем, каб у адчыненых беларускіх школах беларуская мова была ўведзена ўва ўсе аддзелы, а ня толькі ў першы аддзел.

6. Кожны сябра, а ня толькі Управы Гуртка, няхай лічыць сваім абавязкам падаць дэклярацыю на беларускую ўрадовую школу, а, калі яшчэ не жанаты, дык няхай паможа гэта зрабіць свайму бацьку, ці маці, ці брату, а навет свайму суседу.

Кожны сябра павінен ня толькі чытаць газэту, але і падтрымоўваць яе своечасным узносам правумараты.

Кожны Гурток павінен мець сваю бібліатэку, а калі немагчыма аднаму, дык стварыць районную.

Кожны Гурток павінен мець тэатральную, рэфэратную і спартовую сэкцыі.

Кожны Гурток павінен раз у месяц паставіць хоць адзін спэктакль сваімі сіламі, а дзеля гэтага Акружная Управа павінна кіраваць гэтай справай.

Акружная Управа павінна мабілізаваць сьвядомых сяброў, якія-б пісалі рэфэраты для рассылкі па Гурткох.

Наладзіць пры кожным Гуртку вячэрнія чытаньні, ня толькі для сяброў, але навет і для рэшты сялян, якія, пабачыўшы, што Гурток нешта робіць, нешта дае ім, у канцы канцоў запішуцца ў сябры Таварыства. На гэтых чытаньнях трэба як найбольш чытаць па сельскай гаспадарцы, кааперацыі, школе і г. д.

Карэспандэнцыі.

На чорную дошку.

(в. Загор'е, Слонімскага пав.).

Шкадую, што прыходзіцца мне пісаць пра сумныя зьявішчы нашае вёскі і высьвятляць у чорнай фарбе людзей, якіх мы лічылі калісьці за сваіх. Але мушу вывесьці „на чыстую воду“ нягодніка і дурня, як наш „дзеяч“ Міхал Зенька, які, зарабіўшы 100 зл. у лесе, пачаў лічыць сябе ўжо і багатым і „загнуў нос“ у другі бок. Уперад, як існавала Грамада, мы зложылі грошы на нашу беларускую газэту, якая акуратна ішла нам да гэтага часу. Карысталіся ёй мы супольна. „Разбагацеўшы“ наш здраднік цяпер карыстацца нам адмовіў, а на нашы ўкоры, што газэтка ёсьць нашай агульнай уласнасьцяй, „наш дзеяч“ пагразіў данесьці на ўсю вёску Павлюкевічу, што яна чытае не яго газэту.

Так мы і асталіся на некатары час без сваей газэты, якую мы заўсёды чакалі, як птушка лета.

„Паночак“! Газэтку мы ўсё-ж такі выпішам, а ты данасі ня толькі Павлюкевічу, але і проста ў дэфэнзыву: мінуліся тыя часы, калі мы гэтага палохаліся. Ганьба табе!

Яўхім Справядлівы.

Чэсьць і ганьба.

(в. Шэні, Пружанскі пав.).

Есьць у нашай вёсцы кавалак адлеглае сенажацьці, якая што-год прадавалася. Грошы гэтыя часамі заставаліся ў кішэні гандляркі Бэйлі, а часамі прападалі бязсьледна іншымі парадкамі. Але ў сёлетнім годзе на гэта прышоў канец. Сьвядомейшыя сяляне зразумелі, што грамадзкія грошы трэба пускаць ня ў бутэльку, не на карысьць розных ліхвяроў ды ашуканцаў, а на асьвету для нашых дзетак.

23 га кастрычніка склікалі сход і грошы ад прадажы сенажаці ў суме 100 зл. парашылі адпусьціць на беларускія школьныя падручнікі для дзяцей (наша школа ўтраквістычная).

Радуючыся, што нашы перадавыя сяляне самі разумеюць свае абавязкі, мушу з больлю адзначыць, што некаторыя, менш сьвядомыя нашы браты, гэтаму пярэчылі. Ім, мусіць, хацелася належную ім частку занесьці да Бэйлі. Сорам і ганьба вам, сяляне! А вы, дарагія браты, зразумеўшыя карысьць асьветы для нашае цёмнае старонкі ў роднай мове, заслугоўваеце на чэсьць і пахвалу.

Хай ваш добры ўчынак паслужыць прыкладам і для іншых нашых сялян. Тады хутчэй мы зможам нашу цемру і ўвойдзем у сям'ю культурных народаў. **Басак.**

А мы не пашкадуем.

(м-ка Радашкавічы).

Мінула лета, за якім надыйшла халодная і мокрая восень. Беднейшыя сяляне нашы бядуюць, што мала сабралі сабе з поля харчоў, мала запасьлі корму для сваей скацінкі. З жахам яны чакаюць зімы.

За тое нашы жанчыны з радасьцяй сустракаюць яе. Чаму? Можа, што зімой працаваць ня трэба? Не адсутнасьць на полі зімой работы прымушае радасна біцца сэрца кабет і дзяўчат у Радашкавічах—яны радуюцца, што ня будуць цяпер ганяцца за імі паны Янушэўскія.

Ад м-ка Радашкавічы за 3 вярсты ёсьць маёнтак з лесам Альжбеты Янушэўскай. Бачачы падыход галоднае зімы, нашы дзяўчаткі ў свабодны час прабавалі хадзіць туды па грыбы і ягады. Гэта так раззлавала паню, што яна загадала сваім сынам і лясьнікам іcьці вайной на „зладзеяў“, а на дапамогу ім паклікала паліцыю. Вядома, што апошняя стаяла за яе „гарой“. І чаму-ж не стаяць, калі яна на кожным шагу „вяшчуе“ хутка ўбачыць „Króla“, пры якім заўсёды яшчэ лепшыя парадкі.

Панечка, табе для галоднага сярмяжніка і твайго карміцельца шкада грыбоў і ягадаў, якія гніюць у тваім лесе, дык ад шчырага сэрца жадаем табе хутчэй прыйсьці за імі да нас. Напэўна: не пашкадуем і ў паліцыю цябе як зладзейку не павядзем. Ці можа гэтага не спадзяешся? **Рудабароды.**

Працуем.

Ня гледзячы, што ў працягу часу з месяца ліпня і па кастрычнік наагул ідзець інтэнсыўная праца ў полі і дома, Цырынскі Гурток Т-ва Бел. Школы вёў адначасна і культурную працу. Так, за гэты час была пастаўлена 4 спэктаклі: 1—у Варончы — 24 ліпня была адыграна „Птушка шчасьця“ і „Суд“; 2 — у вёсцы Падгайна — 20 жніўня „Антось Лата“ і „Модны шляхцюк“; 3 — у Цырыне — 14 кастрычніка „Паўлінка“ і 4— у Варончы—16 кастрычніка адыграна „Страхі жыцьця“ і „Стараста“ — чысты даход ад каторага ў лічбе 59 зл. 50 гр. пайшоў на карысьць пацярпеўшых ад паводкі ў Галічыне і зданы у гмінны камітэт.

На ўсіх гэтых спэктаклях салі былі перапоўнены глядзельнікамі і артысты-аматары ігралі вельмі добра. Тут трэба трохі сказаць пра спэктакль у Варончы. Варонча зьяўляецца цэнтрам спольшчанай беларускай шляхты, якая, з'арганізаваўшыся ў „Kółko Młodzieży“, — ставіла спэктаклі ў польскай мове. Сяляне акалічных вёсак часта зварочваліся з просьбай да Управы Гуртка, каб паставілі ў Варончы спэктакль беларускі. І вось, Управай Гуртка была пастаўлена першы раз на польскай сцэне „Птушка шчасьця“ і „Суд“ і другі раз „Страхі жыцьця“ і „Стараста“; Сяляне асталіся вельмі задаволены і дзякавалі артыстам, а паліцыя і некатарыя з сяброў „Kółka Młodzieży“ казалі, што польскія спэктаклі ў параўнаньні з нашымі нічога ня варты і зусім ня варта на іх хадзіць. Паны, якія былі прысутнымі на спэктаклях, вельмі дзівіліся, што лапатнікі і сярмяжнікі, на першы пагляд нічога ня вартыя, могуць тварыць і будаваць свае жыцьцё ў галінах культурнай і эканамічнай. Чэсьць Вам, барацьбіты з цемраю!

Я. Бяздольны.

Сорам вам, братцы!

(В. Міцькавічы, Вялейскага пав.).

Хлопцы нашае вёскі вядуць брудцае жыцьцё. Вольны час ад труднае працы праводзяць за картамі ў „21“. І, вядома, што тут яны вядуць сябе няпрыстойна — толькі і чуваць брудныя слаўечкі.

Сорам, братцы, каратаць свой час за згубнай працай! Ці-ж вы ня бачыце і ня чуеце, што цяпер усюды беларуская моладзь імкнецца ад асьветы, да самаадукацыі, а не да цемры і бруднага жыцьця? Ці-ж ня лепш узяцца за кнігу, газэту і разьвітацца з дурнымі і ганебнымі прывычкамі. Ці-ж гэта так трудна?

Дык кіньце-ж зараз карты ў печ, калі вы жадаеце, каб з вас людзі не сьмяяліся. Вазьмецеся за кніжку — і тады вы станеце людзьмі, годнымі пашаны! **П.**

Пісьмо у Рэдакцыю.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

Гэтым маю гонар прасіць Вас зьмясьціць у паважанай Вашай газэце „Праца“, наступнае спраставаньне.

У сельсаюзьніцкай газэтцы „Сялянская Ніва“, з 26 кастрычніка с. г., у нататцы пад т.-зв. „Рэзалюцыі канфэрэнцыі Беларускага Сялянскага Саюзу ў Браслаўлі“, напісана, што ў канфэрэнцыі прыймала ўчасьце 33-х сяброў Б. С. Саюзу. Аднак, гэта нязгодна з праўдай. У названай канфэрэнцыі былі прысутнымі каля 20-ці чалавек з запросінамі, як „сымпатыкі“, 3-х, (да якіх і я належаў) хадзілі на тую канфэрэнцыю толькі паглядзець на... кругленькую хфігуру пана пасла Ярэміча, 3-х урадоўцаў і... 5, ці каля гэтага, сяброў Б. С. С.

Гэта відавочным стала, пасьля прамовы п. Ярэміча,—якую сяляне назвалі — гарох з капустаю—калі ўсе „сымпатыкі“ пакінулі салю канфэрэнцыі і асталіся на салі толькі 5 сяброў, якія і ўхвальвалі рэзалюцыі ды выбіралі (сябе) ў акружны камітэт.

Цікава ведаць, ці п. Ярэміч, прачытаўшы гэтыя радкі, пачырванее, ці не. Цікава, ці пачырванеюць тыя, што асталіся да канца за сваіх „правадыроў“, якім бракуе праўды?

Але відаць—як кажа беларуская пасловіца:—„Гаршчок сагану робіць загану, але ў абодвух... нешта чорныя“. **Стоік.**

30. X.—27. в. Азераўцы.

Рэдактар-Выдавец: Р. Аляхновіч.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22.